

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

TEM/1815/00.04.01/2018

MUISTIOLUONNOS

KOHEESIO 2021+ TYÖRYHMÄN 3. KOKOUS

Aika 6.2.2019 klo 9:30 – 12.00

Paikka: UM, Etelä Esplanadi 4, Auditorio

Läsnä:

Ahokas Jussi, Soste
Alasentie Jukka, Pirkanmaan liitto
Bosquet Päivi, OKM
Ekdahl Päivi, Lapin liitto
Heiniluoma Jari, Seutukaupungit (Parkanon kaupunki skype)
Heinonen Kimmo, Helsingin kaupunki (sijaisena)
Hämäläinen Päivi, STM
Knaapinen Petri, Uudenmaan ELY-keskus
Keränen Petri, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Luukkonen Johanna, Seutukaupungit (Laitilan kaupunki)
Lämsä Rauno, VM
Mäkinen Annukka, Kuntaliitto
Nuotio Tarja, Varsinais-Suomen liitto
Parantainen Juha, LVM
Poutiainen Risto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (skype)
Pulliainen Juha, Etelä-Savon ELY-keskus (skype)
Ruippo Juha, MTK ry.
Saarelainen Ritva, Pohjois-Karjalan ELY-keskus (skype)
Saario Kaisa, Keskuskauppakamari
Saulamo Kari, MMM
Yltiö Mauri, YM
Varis Eira, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Vehreävesa Satu, Pohjois-Savon liitto
Johanna Osenius, TEM vpj
Marja-Riitta Pihlman, TEM pj

Muut:

Harri Ahlgren, Riitta Vartia, Jaana Valkokallio, Milla Ohrankämmen, Sirpa Hautala, Jenni Hyvärinen, Jaana Ahlbäck/TEM
Päivi Keisanen/Pohjois-Pohjanmaan liitto, Tiina Huotari/Uudenmaan liitto

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja Marja-Riitta Pihlman avasi työryhmän kolmannen kokouksen ja kävi läpi kokouksen esityslistan todeten, että muissa asioissa käsitellään valmisteluajataulun tarkennusta.

2. Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen

Hyväksyttiin muistio huomioilla, että osallistujalista tarkennetaan myöhemmin ja korjaamalla muistioon, että Petri Keräsen ELY-keskus on Pohjois-Pohjanmaa, ei Uusimaa.

3. Ilmastonmuutoksen hillintä ja kiertotalous

Johtava asiantuntija Ernesto Hartikainen, SITRAsta käsitteli puheenvuorossaan kiertotaloutta. Hän nosti esiin arvionluontimahdollisuudet kiertotaloudessa ja kuvasi biomassaan, fossiilisiin polttoaineisiin ja mineraaleihin liittyviä kiertoja todeten tuotettujen arvojen kierto lisää arvoa. Hartikainen esitti arvioita kiertotalouden liiketoimintapotentiaalista ja eri sektoreiden liiketoimintamahdollisuuksista erityisesti jakamistaloudessa, second hand toiminnassa sisältäen kiinteistöjen muokkaamisen uuteen käyttöön, konepajateollisuudessa sekä metsäteollisuudessa erityisesti ligniinin uudelleenkäytön osalta.

Hartikainen totesi, että pelkästään esimerkiksi energiatehokkuustoimilla ei päästä kansainvälisten sopimusten mukaisiin ilmastotavoitteisiin mutta kiertotalouden keinoilla se on mahdollista. Kiertotalous voisi leikata EU:n raskaan teollisuuden päästöjä 56 % v. 2050 mennessä. Kiertotalous tarjoaa monia mahdollisuuksia uusin ja eri tasoihin työpaikkoihin. Hartikainen kannusti korkeaan kunnianhimon tasoon.

Hartikainen kertoi Sitran v. 2016 luomasta kiertotalouden tiekartasta. Sitra rahoittanut muutama viime vuoden tiekartan toteuttamiseen liittyviä hankkeita. Kansainvälinen kiertotalousfoorumi järjestetään tänä vuonna Helsingissä 3.-5.6. Finlandia-talolla.

Saario kysyi alustajalta, onko liikenteen sähköistäminen kiertotaloutta vai liikennejärjestelmien kehittämistä vähänpäästöisemmäksi. Hartikainen vastasi, että ilmastonmuutoksen hillintä ja päästöjen vähentäminen olennaista. Sähköistäminen on kiertotaloutta, sillä se vähentää jätteitä mutta kiertotalouteenkin on mietittävä vähäpäästöiset tuotantotavat. Hän yhtyi Saarion näemykseen, että Sitran käsitys kiertotaloudesta on laaja.

Ohjelmajohtaja Ilmari Absetz Business Finlandista kertoi viime lokakuussa käynnistyneestä Bio and Circular Finland ohjelmasta. Ohjelma on lähtenyt vauhdikkaasti liikkeelle ja jo 30 hanketta on valmisteilla. Hän totesi, että ohjelman valmistelussa on ollut erittäin hyvä kumppanuus Sitran kanssa, jonka myötä on löytynyt hyvä täydentävyys toimijoiden tekemiseen. Absetz kertoi, että Sitra ja BF ovat järjestäneet yhdessä kiertotalouden roadshowta ympäri Suomea tarkoituksena avata käytännöllisesti mitä kiertotalous tarkoittaa. Cleantech sekä bio- ja kiertotalous limittyvät toisiinsa. Kaikki biotalous ei ole kiertotaloutta ja kiertotalouksia on erilaisia ml. teollisuuteen ja yhdyskuntiin liittyen.

Absetz totesi, että digitaalisuus toinen läpileikkaava teema kiertotalouden ohella BF:n toiminnassa. Hän piti Euroopan kattavia elinkeinoja haja-asutusalueilla mielenkiintoisena teemana koheesiopolitiikan alueella. Hän muistutti myös maatalouden potentiaalista. Absetz totesi, että Suomi on kokoaan suurempi maailmanpelastaja ja että kyseessä on maailmanpelastajabisnes, johon kuuluu vastuullinen sijoittaminen ja kuluttaminen.

Absetz kertoi myös Hiili hyödyksi tieteellisen tutkimusohjelman liikkeellelähdestä sekä tulevan Horisontti-ohjelman Ocean haasteen alla keskustelussa olevasta SoS – Save our Seas teemasta, joka käsittää Euroopan sisämeret Itämeren ja Välimeren.

Mauri Yltiö ympäristöministeriöstä totesi kommenttipuheenvuorossaan kiertotalouden uudistavan yhteiskuntaa. Yltiön mukaan nykyisellä ohjelmakaudella vähähiilisyys-kokemukset kertovat, että puolet rahoittajista on ymmärtänyt mistä on kyse. Yltiö toivoi, että tulevalla kaudella voitaisiin määritellä ilmastomuutos- ja vähähiilisyystavoite. Keskustelussa on hyvä muistaa myös materiaalihokkuus. Hän painotti, että EAKR:n, ESR:n ja CAP:n tulee toimia yhdessä.

Yhtiö pohti pitäisikö olla teemasta valtakunnallinen teema ja piti tärkeänä, että ilmastonmuutos ja kiertotalusteema olisivat ohjelmatyössä kunnollisessa seurannassa. Hän totesi, että kiertotalouden koulutuksessa vielä paljon tekemistä ja siinä ESR:n tuki voi olla hyödyksi. Yhtiö korosti myös viestinnällisten keinojen merkitystä teeman tukemiseksi.

Yhtiö arvioi ohjelmavalmisteluun keskustelun perusteella vaikuttavan siltä, että ollaan siiloutumassa. Yhtiö piti hyvänä, että Sitran esityksessä otettiin kantaa koheesiopolitiikan tulevaisuuteen. Hän muistutti, että 10.10. pidetyn aluekehityspäivän YM:n puheenvuorossa on laajemmin käyty läpi ministeriön näkökulmia.

Yhtiö painotti vielä lopuksi, että ilmastonmuutokseen suhtautuminen on meidän jokaisen henkilökohtainen valinta. Lopulta kysymys on arvovalinnoista (auto, lennot, jätteiden lajittelu jne.).

Puheenjohtaja avasi keskustelun teema-alustuksista.

Tarja Nuotio kysyi BF:n edustajalta onko aukkoja, joihin rakennerahastovaroin voisi puuttua, jotta ketju eri toimijoiden välillä olisi mahdollisimman hyvä. Hän piti riskinä BF:n ja muun toiminnan siiloutumista ja korosti, että tarvitaan yhteen linkitys rakennerahastovaroihin, jotka ovat ainakin aluetaloudessa merkittäviä.

Jukka Alasentie näki, että koheesiopolitiikan toimintapoliittisista tavoitteista Älykkäämpi Eurooppa kuuluu kiertotalouteen yhtä lailla. Yritystoiminnan ja innovaatioiden kehittäminen on tärkeää. Hän painotti, että ei tule siiloutua ohjelmarakenteessa. Alasentie esitti epäilyksensä, että onko käymässä niin, että Suomesta tulee kasvattajaseura, joiden innovaatiot ostetaan ulkomailta. Alasentie näki mahdollisena kiertotalouden valtakunnallisena teemana siinä mielessä, että teemaohjelma ohjaisi teemaa, ei erillisenä rahapottina.

Saario pohtia mikä on tarkoituksenmukaista valtakunnallisesti ja mikä alueellisesti? Hän piti tärkeänä huomioida maakuntauudistuksen vaikutukset ja korosti, että (valtakunnallisten) teemojen on oltava tarpeeksi vaikuttavia, jotka tukevat uudistumista.

Päivi Ekdahl toivotti kaikille hyvää saamelaisten päivää. Hän korosti, että EU-rahoituksen tarkoituksena on alueiden kehityserojen tasaaminen ja että alueilla tehdään vaikuttavia toimenpiteitä. Ekdahl korosti, että myös alueilta voidaan jatkossa pyytää teemakeskusteluihin kommentteja. Ekdahlin mukaan valtakunnalliset teemat eivät ole keino purkaa silloja. Hän piti mahdollisena, että ohjelmassa on yhteisiä ajatuksia esim. ilmiöitä, joiden toteutusta parhaiten alueella voidaan tehdä.

Satu Vehreävesa muistutti, että materiaalitehokkuus tulee huomioida. Hän korosti, että muutos lähtee yksittäisistä yrityksistä ja toimijoista alhaalta käsin. Viime kädessä yritykset tekevät liiketoimintaan liittyvät ratkaisut. Yritysnäkökulma ja aluelähtöisyys on oltava koko ajan mukana keskustelussa. Vehreävesa piti tärkeänä pohtia mm. miten voitaisiin entistä tehokkaammin pienimmillä raaka-ainemäärillä energiaa esim. akkuja esim. sähköautoihin.

Rauno Lämsä korosti, että ihmiset on otettava keskiöön ja yritykset lähtökohdaksi. Hän totesi myös, että hiilineutraaliuteen pyrkiminen maksaa. Lämsä peräänkuulutti konkretiaa uusista palvelumalleista ja kierrätettävistä materiaaleista. Siiloutumisen osalta Lämsä muistutti koheesiotoimien olevan yhteen kytkettyjä politiikkatoimia. Siiloutumisen purkaminen tulisi lähteä alue- ja yritysälähtöisesti. Lämsä pelkäsi, että ei riittävästi ymmärretä Suomen, Euroopan ja koko maailman mosaiikkimaistumista. Hän ehdotti Itä- ja Pohjois-Suomelle omaa ohjelmaa ja samoin Etelä- ja Länsi-Suomelle omaansa. Lämsän mukaan raideliikennehankkeet tulee saada liikkeelle ja Helsingistä hiilikasat pois. Lämsä muistutti, että pitää suhteuttaa koheesiovarat muuhun rahoitukseen.

Annukka Mäkinen pohti materiaalitehokkuutta kuntanäkökulmasta erityisesti jätehuollon osalta. Hän piti tärkeänä yhteistyötä yksityisen ja julkisen välillä kiertotalouden kehittämisessä.

Johanna Luukkonen Seutukaupunkien edustajana toi esiin, että jätteiden kuljetus ja sijoittaminen ovat jatkuva keskustelu kunnissa. Keskitäminen ei ole välttämättä hyvä ratkaisu, sillä päästöt ovat pitempien kuljetusmatkojen ongelma. Hän totesi, että tässä teemassa voi syntyä hyvän tavoitteen sivutuotteena huonoja vaikutuksia.

Petri Keränen totesi, että ohjelmatyössä tulee olla näkyvissä kehityserojen tasaaminen. Paikallislähtöisyys toimii siiloutumisen estäjänä. Keränen esitti hiilineutraalisuudesta, yksityisen ja julkisen yhteistyöstä ja kansalaisten osallistumisesta hyvänä esimerkkinä toimintatapaa Stuttgartissa, jossa lisätään hiilineutraaliutta kaavoituskysymyksissä ja rakennustavoissa valintakriteerinä. Hän totesi, että hyvä yhteistyö alueiden toimijoiden kanssa tehdään asiakkaiden kanssa rajapinnassa. Yhteensovitus on vaikeaa ohjelmaa kirjoitettaessa. Hän korosti, että pitää olla liikkumatilaa sekä ilmiöihin vastaamisessa, että alueiden omiin tarpeisiin vastaamisessa. Rahoituksen jaolla on jäykistävä rooli. Yrityskentän tarpeet tulevat nopeasti. Mitä enemmän pystytään saamaan ideoista kilpailua, saadaan vähemmän vaikuttavuutta. Rahoituksen jaossa huomioitava, että ei olisi liian tiukkoja ajallisia tai muita jäykistäviä tekijöitä.

Juha Ruippo totesi, että isoimmat vaikutukset ilmastonmuutokseen tapahtuvat muualla kuin Suomessa. Olennaista on sopeutuminen ilmastonmuutokseen. Siihen tarvitaan osaamista. Ruippo totesi myös biodiversiteetin merkityksen. Hän kertoi, että Ruotsin uusi hallitus pyrkii hiilineutraaliuteen. Ruotsissa metsien hiilinielut eivät ole ainoa tekijä vaan muut toimet ovat tärkeitä. Hän pohti, miten nähdään koheesiorahoituksen ja kestävän rahoituksen yhteensovitus? Kestävän rahoituksen mukanaan tuomat velvoitteet tullevat vaikuttamaan myös koheesiorahoituksen käytön

Kimmo Heinonen vastasi Lämsälle kertomalla, että Helsingin energiayhtiön Helenin on tarkoitus puolittaa hiilen käyttö 2025 mennessä. Hiilikasa poistetaan 2024.

Ernesto Hartikainen Sitrasta totesi vastauspuheenvuorossaan, että Sitran työ pitkälti strategisella tasolla, joka tukee maakuntatasolla ja ruohonjuuritasolla tehtävää toteutusta. Hän piti hyvänä, että on strategioita, jotka ohjaavat. Sitran roolina on tuoda syötteitä ja käynnistää aloitteita. Kunnat ovat usein käytännön toimijoina. Hartikaisen mukaan silloin on usein tärkeää pohtia miten ilmastonmuutos ja vähähiilisyys voidaan huomioida julkisissa hankinnoissa. Hän totesi, että Keräsen kuvaaman Stuttgartin esimerkin mukainen hiilineutraali rakentaminen voisi toimia. Mäkisen esiin nostamaa kuntien jätehuoltoa hän piti hankalampana kysymyksenä. Julkisella puolella tulisi miettiä jätemäärän vähentämistä. Sitra tuo syötteitä ja käynnistää aloitetta.

Ilmari Absetz Business Finlandista piti osin oikeaan osuneena esitettyä kritiikkiä siitä, onko unohdettu alueet, kun katsotaan maailmalle. Hän kuitenkin totesi, että näin ei siinä mielessä ole koska asiakasyritykset ovat alueilla. Hän yhtyi näkemykseen, että yritykset ja ihmiset on nostettava pääfokukseen. Absetz piti olennaisena sen arvioimista, milloin yrityksen pitää tehdä itse yksin kehitystyötään ja milloin verkostossa? Hän piti tärkeänä esittää näyttöjä onnistuneista toimenpannuista ratkaisuista ja näki, että on tehty paljon konkreettisia alueellisia asioita. Sitra on julkistamassa roadshow 2.0. ohjelmaa. Siinä yhteydessä Absetz pohti pitäisikö käynnistää keskustelu Sitran uudistettava tiekartan osalta niin, että tehtäisiin aluetulkintaa, jonka avulla voitaisiin nostaa alueen kannalta tärkeät asiat.

Kysymykseen ulkomaisista yrityksen ostajista BF tulkitsee, että Suomeen tulevat investoinnit tulevat hyvin vahvasti osaamisen takia eli innovaatioiden kehittäminen lisää investointeja Suomeen ja vaikutus voi olla kaksisuuntainen. Hän piti tärkeänä paikallisuuden ja globaalisuuden yhdistämistä. Hän kertoi BF Talent boost ohjelmasta, jonka avulla ensimmäisen ulkomaalaisen työntekijän palkkaamiseen yritys saa de minimis tukea. BF:n innovaatorahoitus on hyvin vientivetoista. Absetz muistutti vielä TEM:n käynnissä olevasta kiertotaloushankehausta.

Yhtiö korosti, että rahoituksen korvamerkintä olisi tarpeen, koska vain muutama rahoittaja tekee kunnolla tulosta tällä kaudella ja lisäpanostusta tarvitaan panostusta. Hän näki, että maaseutu kontra kaupunki eriytyminen on tapahtumassa myös kiertotaloudessa.

Puheenjohtaja kertoi, että hän oli vaikuttunut Pirkanmaan toimista kiertotalouden parissa olleeseen juuri vierailulla Tampereelle. Hän kannusti ajattelemaan isommin ja pidemmälle. Puheenjohtaja päätti keskustelun toteamalla, että teema herättää runsaasti mielenkiintoa. Ilmastomuutoksen hillintä ja bio- ja kiertotalous tulevat varmasti näkymään myös tulevan hallituksen agendalla.

4. Sidosryhmäpalautteen anti

Jaana Valkokallio esitteli lyhyesti toimintaympäristön haasteisiin Otakantaa.fi verkkotyökalun avulla saatua sidosryhmäpalautetta. Esitetyt kalvot kuten muukin kokouksessa näytetty aineisto on saatavissa työryhmän Tiimerissä. Valkokallio kiitti ryhmää aktiivisuudesta viestin välittäjänä. Palautteen peitto ja monipuolisuus kertoo viestin kulkeneen monia reittejä. Kaikkiaan palautetta saatiin 773 vastaajalta.

5. Ilmiöpohjainen valmistelu

Harri Ahlgren esitteli ilmiöpohjausta valmistelua, joka perustuu useita hallinnonaloja ja kaikkia alueita koskeviin ilmiöihin ja megatrendeihin. Hän totesi, että ilmiöiden näkymiseen ohjelmakenteessa on monenlaisia toteutustapoja. Ahlgren piti tarpeellisenä seurata toteutumista ohjelmatasolla. Nykyisten ”täppämenettelyjen” lisäksi tulee harkita myös kunnianhimoisempaa seuranta.

Käydyssä keskustelussa Ekdahl totesi, että ilmiöpohjaisuus voi toimia hyvin taustalla. Hän ehdotti ilmiöiden nimien muuttamisesta seuraavasti: Ilmastomuutos (hillintä pois koska sisältää myös sopeutumisen); Teknologinen murros (ei vain digitaalisuutta); Elinkeinojen murros (muutakin kuin digitaalisuus) ja Eriarvoisuuden murros. Vehreävesa lisäsi, että eriarvoistumista ehdotetaan, siksi koska se on luonteeltaan haastava ilmiö ja osallisuus puolestaan olisi tavoite.

Jussi Ahokas piti hahmotelmaa hyvänä. Hän totesi, että on tärkeää puhua osallisuudesta eli mukaan ottavasta yhteiskunnasta.

Saario piti teemoittelua hyvä, koska lähestymistapa ottaa keskiöön uusiutumisen. Päivi Bosquet piti digitaalisuutta teemana haasteellisena koska sen pitäisi läpi leikata kaikkia ilmiöitä. Työvoiman osaamisen sijaan tulisi tunnistaa laajempi näkemys osaamisesta.

Keränen näki, että ilmiöitä on syytä laventaa, koska turhan kapeilla rajauksilla aiheutetaan toimeenpanossa pulmia. Osaaminen pitäisi askeltaa ja ajatella uudelleen. Hän pohti missä elinikäinen oppiminen tapahtuu ja miten sitä tuetaan ja miten nykyiset koulutusjärjestelmän valinnat sopivat ilmiöihin. Yhtäältä väestönkehitys haastaa yhä enemmän ja toisaalta on näkyvissä esim. hoitajien koulutuksen alarajo alueilla.

Ruippo määritteli digitalisaation osana teknologian murrosta ja piti digitalisaatiota pikemmin läpi leikkaava kaikissa ilmiöissä.

Seutukaupunkien edustaja Jari Heiniluoma piti seutukaupunkien näkokulmasta paikallislähtöisyyttä, osaavan työvoiman saatavuus ja koulutusyhteistyötä tärkeinä. Hän totesi, että raskaan teollisuuden, tilaa vaativa toiminta on pitkälti seutukaupungeissa. Saavutettavuus keskeinen huoli raskaan teollisuuden kuljetusten kannalta. Laajakaistassa ollaan kilpailumaita jäljessä. Seutukaupunkiverkostovoisi olla vähähiilisuuden ilmiön valtakunnallinen toteuttaja. Heiniluoma totesi, että ilmiöt ovat oikean suuntaisia mutta piti ymmärrettävänä IP-alueen haastavampia tilanteita.

6. Keskeiset haasteet jatkovalmistelun pohjaksi

Johanna Osenius esitteli keskeisten haasteiden koontia, jonka valmistelussa on alueiden ja VN:n analyysityö sekä sidosryhmäpalaute. Keskeiset haasteet todettiin jatkovalmistelun pohjaksi.

Puheenjohtaja evästi jatkotyössä tarkastelemaan, miten ilmiöt ja haasteet toimivat yhdessä synergisesti.

7. Muut asiat

Valkokallio totesi, että edellä kuvattujen jatkovalmistelun pohjan muodostavien haasteiden perusteella TEM on laatimassa toista valmisteluohjetta, jossa pyydetään kuvaamaan tavoitteita ja painopisteitä. Vastauksia odotetaan huhtikuun puolivälissä samaan aikaan kuin maaseuturahaston osalta alueiden näkemyksiä.

Kari Saulamo toi esiin, että kevään aikana tarvitaan yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen (CLLD Community led local development) osalta TEM:n ratkaisu, koska CLLD-strategioiden laadinta on kaksivaiheinen pitkä prosessi. MMM:n toivomuksena olisi kaikkien neljän rahaston yhteinen CLLD, jotka MMM toivoisi voitavan ohjeistaa syksyllä 2011.

Lämsä nosti vielä loppukaneettinaan esille kasvun moottoreina koulutuksen, laajakaistat ja infran.

Puheenjohtaja vastasi lopuksi Vehreävesan kysymykseen Suomen kantapaperista, että ei ole mitään erillistä Suomen kantapaperia, joka olisi ilman keskustelua tehty. Osenius korosti, että Suomen positiota valmistellaan tässä ryhmässä.

9. Seuraava kokous

Seuraava kokous on 20.3. klo 9:30-12. Puheenjohtaja totesi, että 20.3. kokouksessa on esillä osallisuuden ja eriarvoistumisen tema. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12.

JAKELU
TIEDOKSI

Ryhmän jäsenet ja asiantuntijat
Ryhmän varajäsenet